

סימן יד

קריאה למפרע

[מגילה, הלל, ק"ש, תפילה, פסוקי דזמרה, קריאת התורה ונ"ך וברכת כהנים]

המשנה (מגילה פרק ב משנה א) אומרת: "הקורא את המגילה למפרע לא יצא" ["היינו שקרא הפסוקים האחרונים קודם שקרא הפסוקים הראשונים ואפילו רק פסוק אחד, וה"ה היכי שקרא פרשה ב' קודם לא", משנ"ב סימן תרצ ס"ק כא]. ובגמרא במסכת מגילה (יז, א) "מנא הני מילי, אמר רבא דאמר קרא "ככתבם וכזמנם", מה זמנם למפרע לא, אף כתבם למפרע לא". ולאחר מכן לומדת הגמרא דין זה מפסוק אחר במגילת אסתר ממש"כ "והימים האלה נזכרים ונעשים".

וממשיכה הגמרא: "תנא וכן בהלל וכן בקריאת שמע ובתפילה. הלל מנלן, רבה אמר דכתיב (תהלים קיג, ג) ממזרח שמש עד מבואו [פרש"י: "כשם ששקיעת זריחת החמה לא יהפכו כך מהולל שם ה' ולא למפרע], רב יוסף אמר (תהלים קיח, כד) זה היום עשה ה' [פרש"י: זה היום, כסדר היום שאינו משתנה בשעותיו להיפך כך למפרע לא"]. רב אויא אמר יהי שם ה' מבורך [פרש"י: "כהיינו יהא הלול השם וברכתו כסדרו"]. ורב נחמן בר יצחק ואיתימא רב אחא בר יעקב אמר מהכא, מעתה ועד עולם. **קריאת שמע** דתניא ק"ש ככתבה". ולהלן (יז, ב) נאמר: "**תפילה** מנא לן, דתניא שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני ר"ג על הסדר ביבנה".

סוגיית הגמרא נפסקה להלכה: בהלכות קריאת שמע פסקו הרמב"ם (הלכות ק"ש פרק ב הלכה יא) והשו"ע (או"ח סימן ס"ד ס"א) "הקורא למפרע לא יצא". בהלכות ראש חודש (שו"ע או"ח סימן תכ"ב סע' ו) נפסק: "הקורא הלל למפרע לא יצא". ובהלכות מגילה: "הקורא את המגילה למפרע לא יצא" (רמב"ם פ"ב דמגילה ה"א ושו"ע או"ח סימן תרצ סע' ו). ובענין ההלכה בדין תפילה למפרע יבואר להלן [אות ג].

והנה מסקנת הירושלמי (מגילה פרק ב הלכה א) שהלימוד שאין קריאת מגילה למפרע הוא מהפסוק "ככתבם", וכפי הסלקא דעתך של הבבלי בלימודו של רבא. ונמצא שנחלקו הבבלי והירושלמי מהיכן נלמד הדין שהקורא מגילה למפרע לא יצא. ומובא מהגר"ד סולובייצ'יק בספר הררי קדם (סימן קצ"ב ס"ק ב) שיש חילוק גדול בין הלימודים דהבבלי והירושלמי. דלפי **שיטת הבבלי**, שהלימוד הוא מהפסוק "והימים האלה נזכרים ונעשים", אינו אלא **חסרון בקיום המצוה** של מקרא מגילה. אבל לפי **שיטת הירושלמי**, דאינו ככתבם, הוא **עובר באיסור כשקרא למפרע**, כמו כל פסוק דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן, דיש איסור לשנות את הדברים ככתבם של המגילה. אבל להבבלי הקורא למפרע אינו חסרון ב"ככתבם" אלא בקיום מצות מגילה, שלא יצא ידי חובתו, ואין בזה איסור".

ולפי דברי הגר"ד בביאור שיטת הבבלי שבקריאת המגילה למפרע אין איסור אלא זהו רק חסרון בקיום המצוה של קריאת המגילה שלא קיים את מצות קריאת המגילה, זהו שלא כמו שכתב הביאור הלכה (סימן תר"צ סע' ו ד"ה הקורא) לחדש שהקורא את המגילה למפרע [מיד אחרי שאמר הברכה] צריך לחזור ולברך ברכה אחרת "משום דנתבטלה ברכתו כדין שאר הפסק בין הברכה לתחילת המצוה". ומשמע מדבריו שיש בקריאת המגילה למפרע בעיה נוספת של ברכה לבטלה [הברכה הראשונה שבירך על קריאת המגילה למפרע].

ואכן בספר עמק ברכה להגר"א פומרנצ'יק (עמוד נא אות ו) חלק על דברי הביאור הלכה וכתב: "ולענ"ד נראה דאין לחזור ולברך משום דזה תליא בפלוגתא הפוסקים גבי איסור שיחה בין תפילין של יד לתפילין של ראש, דפליגי אם מותר לענות אמן על ברכת תפילין שמברך חבירו, דדעת הדבר שמואל (הובא בבאר היטב סימן כה) דאסור משום דהוי הפסק, ודעת הפנים מאירות (הובא בשערי תשובה שם) דמותר ולא הוי הפסק, משום דאמן הוא קבלת דברים, שמאמין שצונו השם להניח תפילין, והוי דיבור מענין תפילין. ולפי זה גם בקריאת המגילה למפרע, נהי דלא יצא, מ"מ הא הוי שיחה מענין קריאת המגילה ולא הוי הפסק לפי דברי הפנים מאירות, וספק ברכות להקל".

ולכאורה לפי דברי הגר"ד בביאור שיטת הבבלי שבקריאת המגילה למפרע אין איסור אלא זהו רק חסרון בקיום המצוה של קריאת המגילה, בודאי מסתבר **שלפי הבבלי** לא יצטרכו לברך כשהתחיל לקרוא את קריאת המגילה למפרע, דלא כדברי הביאור הלכה. ורק **לפי הירושלמי** שמהפסוק "ככתבם" לומדים שיש איסור קריאה למפרע,

אפשר לומר כדברי הביאור הלכה שיש איסור ברכה לבטלה בגלל ההפסק שמפסיק על ידי הקריאה למפרע בין הברכה לקריאה הנכונה.

ב.

אמנם מצינו חילוקי בין דין קריאת שמע למפרע לדין קריאת מגילה וקריאת הלל למפרע. כתב הרמב"ם (קריאת שמע פרק ב הלכה יא) "הקורא למפרע לא יצא, במה דברים אמורים בסדר הפסוקים, אבל אם הקדים **פרשה לפרשה**, אף על פי שאינו רשאי אני אומר **שיצא**, לפי שאינה סמוכה לה בתורה". וכן פסק בשו"ע (או"ח סימן סד סע' א) "קרא למפרע לא יצא, בד"א בסדר הפסוקים, אבל אם הקדים פרשה לחברתה וכו' יצא".

וכתב הריטב"א (מגילה יז, א) וז"ל: "הקורא את המגילה למפרע לא יצא, ומוכח בגמרא **דאפילו בפרשיות** כגון שהקדים פרשה ב' לא', משא"כ בק"ש דלמפרע פרשיות יצא, כדתנן היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא, ומשמע שהיה קורא כדרך שכתובה בתורה, דהא אוקימנא בקורא להגיה. ודין הוא, התם אין טעם שיהא סדר פרשיות מעכב בדיעבד, כיון שקראם כסדר שכתובות בתורה, אבל הכא במגילה אם סרס את הפרשיות הפך כל הענין, דכולא כחדא פרשה היא".

ומבואר בדברי הריטב"א, שאף שמפשוטות סוגיית הגמרא במגילה שהשוותה בין **כל הדינים** של הקורא למפרע, משמע שהדינים **בקריאת שמע** למפרע קריאת **מגילה** וקריאת **הלל** למפרע **שווים**. מכל מקום יש חילוק גדול ביניהם: בקריאת שמע אם קרא למפרע באופן שהקדים פרשה לפרשה **יצא** ידי חובה, ואילו בקריאת מגילה אם הקדים פרשה שניה לראשונה **לא יצא**.

ובהגות כור לזהב על הריטב"א הביא מדברי הפרי חדש (או"ח סימן תכב סע' ו) שכתב לגבי קריאת סדר פרשיות **הלל** למפרע, וז"ל: "יש מן הגדולים שכתבו אפילו **קרא הפרשיות למפרע שלא כסדרן לא יצא**, מפני שהפרשיות הולכות על הסדר, "בצאת ישראל ממצרים" כשנגאלו ממצרים, "לא לנו ה'" על הגלות, "אהבתי כי ישמע" לימות המשיח, "אסור חג בעבותים" לימות גוג, ולעתיד לבוא "אלי אתה ואודך אלקי ארוממך". [ובמשנה ברורה (או"ח סימן תכב ס"ק כו) כתב מתחילה שיש לדמות קריאת ההלל לקריאת שמע שאם הקדים את סדר הפרשיות יצא, ושוב הביא את דברי הפר"ח הנ"ל (עי' שער הציון ס"ק כו) ומסיק להלכה דיש להחמיר לחזור ולקרות, אך בלא ברכה]. הרי מבואר בדברי הפרי חדש שדין קריאת הלל הוא כדין קריאת מגילה, שאם הפך את סדר קריאת הפרשיות לא יצא, ואינו כדין קריאת שמע שיוצא באופן כזה.

ולפי דברי הריטב"א והפרי חדש מיישב בהגות כור לזהב את קושיית הטורי אבן (מגילה שם) מדוע צריכה הגמרא ללמוד מפסוקים שהקורא למפרע מגילה והלל לא יצא, והרי מאחר שמצאנו פסוק בקריאת שמע ממנו נלמד שלא יוצאים, נלמד ממנו לשאר המקומות. ולפי דברי הריטב"א והפרי חדש לא קשה כלל, מכיון שאין דיני קריאת הלל ומגילה למפרע שווים לגמרי לדין קריאת שמע למפרע, שכן בקריאת שמע אם קרא את הפרשיות למפרע יצא ואילו בקריאת המגילה וההלל אם קרא את הפרשיות למפרע לא יצא, ולכן צריך לימוד מפסוק בכל אחד מהם.

אמנם יש להעיר על דברי הכור לזהב, שעדיין נשארה קושיית הטורי אבן במקומה, מדוע לא נלמד דין קריאה למפרע מקריאת שמע למגילה והלל. מכיון שגם לפי דברי הריטב"א והפרי חדש החילוק בין קריאת שמע שיצא בקריאת הפרשיות למפרע לבין מגילה שלא יצא, הוא **חילוק מסברה**, וכמו שמבואר בדברי הריטב"א שבקריאת שמע "אין טעם שיהא סדר פרשיות מעכב בדיעבד כיון שקראם כסדר שכתובות בתורה, אבל הכא במגילה אם סרס את הפרשיות הפך כל הענין", וכמו שמבואר בדברי הפרי חדש שהסברה שבקריאת פרשיות ההלל למפרע אינו יוצא היא "מפני שהפרשיות הולכות על הסדר". ואם כן עדיין נשארה קושיית הטורי אבן במקומה, כי הגם שיש חילוקים מסברה בין קריאת שמע ולקריאת המגילה וההלל אולם את **מהות ויסוד הדין** אפשר ללמוד מקריאת שמע, **והחילוקים מסברה בפרטי הדינים**, אינם מפריעים ללימוד עיקר הדין מקריאת שמע, וצ"ע.

והנה הביאור הלכה (סימן תכ"ב סע' ו ד"ה למפרע) הוסיף להעיר בענין קריאת הלל למפרע, שבהלל בראש חודש שממילא מדלגים ב' פרקים באמצע, לכאורה לא שייך לומר שאם קרא למפרע פרק זה לפני פרק אחר לא יצא, וכתב שם: "ולולי דבריהם היה נ"ל לומר דהאי למפרע מיירי באופן זה דוקא, כגון שחיסר פסוק ראשון מן הלל והתחיל פסוק שני ואחר כך אמר פסוק ראשון וכו', וענין זה של למפרע לא נוכל להכשירו מטעם דילוג".

ומתבאר בדבריו חידוש גדול בכל ענין קריאת הלל למפרע, ששונה דין קריאה למפרע בהלל מדין קריאה למפרע בעניינים אחרים. כי בהלל **המציאות** של קריאה למפרע היא דוקא אם מהפך את סדר הפסוקים, אבל אם הקדים פרשה אחת לשניה, אע"פ שאינו רשאי, יצא ידי חובה, שהרי ישנה מציאות שיכול לדלג ולשנות את סדר הפרשיות.

ומעתה יש לתרץ לפי דבריו את קושיית הטורי אבן הנ"ל, כי אמנם לא נוכל ללמוד הלל מקריאת שמע מכיון ששונה דין קריאת הלל למפרע מדין קריאת שמע למפרע בגלל **המציאות** השונה הקיימת בהלל.

ג.

בענין **תפילה למפרע**, הבאנו לעיל את דברי הגמרא: "שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני ר"ג על הסדר ביבנה". ובערוך השולחן (או"ח סימן קי"ב ס"ב) כתב: "ואיתא באגדה (הב"י הביא כן בשם שבלי הלקט וארחות חיים) מאי על הסדר, זה סדר עולם, שי"ח ברכות של תפילה מעולם היו מתוקנות זו אחר זו, כיון שבאו אנשי כנסת הגדולה כללום ותקנום כסדרן. כשניצל אברהם מאור כשדים פתחו מלאכי השרת ואמרו מגן אברהם, כשנעקד יצחק אמרו מחיה המתים, כשבא יעקב ופגע בשערי רחמים והקדיש שמו של הקב"ה אמרו האל הקדוש. כשלמד גבריאל את יוסף ע' לשון אמרו חונן הדעת. כשראונו שב בתשובה במעשה בלהה אמרו הרוצה בתשובה. כשעשה יהודה מעשה תמר ואמר הוציאוה ותשרף ואמר צדקה ממני ונסלה לו אותו עון, אמרו חנון המרבה לסלוח. כשאמר הקב"ה במצרים לישראל וגאלתי אתכם אמרו גואל ישראל. כשריפא רפאל את אברהם אמרו רופא חולי עמו ישראל. כשזרע יצחק ומצא מאה שערים אמרו מברך השנים. כשבא יעקב למצרים ונתקבצו השבטים עם יוסף אמרו מקבץ נדחי עמו ישראל". ומבוארים שם בהרחבה דברי חז"ל שכל ברכות תפילת שמונה עשרה נתקנו בסדרם בדוקא, ומטעם זה המשנה מסדר זה ומתפלל למפרע לא יצא.

אלא שקצת צ"ע, מכיון שסדר המאורעות המבוארים במדרש שעל פיהם נתקנו ברכות שמונה עשרה אינם כפי סדר התרחשותם. כגון מעשה בלהה ומעשה תמר היו לפני שלימד גבריאל את יוסף ע' לשון, וכן ריפוי אברהם אבינו על ידי רפאל וזריעת יצחק גם כן היו לפני מעשה בלהה ותמר [ועוד דוגמאות בדברי המדרש מוכיחות שסדר המאורעות לא היה כפי התרחשותם]. ואם כן צ"ע מדוע המתפלל שלא כסדר לא יצא, והרי הגם שתקנת שמונה עשרה היתה על פי סדר, מכל מקום מכיון שהמאורעות שעליהם נתקן סדר הברכות לא היו כסדר התרחשותם, מדוע שלא נאמר גם כן שסדר הברכות לא יעכב, ומדוע המתפלל למפרע לא יצא אפילו בדיעבד.

והנה איתא בגמרא (ברכות לד, א) "רב אסי אמר אמצעיות אין להם סדר", ופירש רש"י: "ואם דילג ברכה אחת ואחר כך נזכר בה, אומרה אף שלא במקומה". ומבואר בדבריו שהמתפלל שמונה עשרה ודילג אחת מהברכות האמצעיות, כשנזכר לאחר מכן, אומר את הברכה שדילג אף שלא במקומה, ואינו צריך לחזור למקום הברכה שדילג ולהמשיך משם על הסדר. ואמנם התוס' במגילה (יז, ב ד"ה הסדיר) הקשו על רש"י מדברי הגמרא במגילה שהמתפלל למפרע לא יצא, שכן לפי רש"י יוצא שהוא אומר את השמונה עשרה ברכות למפרע, ואילו בגמרא מפורש ששמעון הפקולי התקין אותם על הסדר". [ולכן פירשו התוספות את דברי הגמרא שברכות אמצעיות בתפילה אין להם סדר באופן אחר].

גם הרי"ף על מסכת ברכות (כד, א בדפי הרי"ף) הביא בשם רבינו האי גאון: "דהיכא דטעה בברכות האמצעיות כגון ששכח ברכה מן האמצעיות ואידכר לה לאחר שעבר את מקומה, כיון דקאמר רב אסי אין להם סדר, אומרה במקום שזוכרה ודיו", והיינו כדעת רש"י, והקשה עליו הרי"ף כקושיית התוס' שמדברי הגמרא במגילה שהמתפלל למפרע לא יצא.

ובדברי בעל המאור (ברכות שם) מחדש ביישוב דברי רבינו האי גאון, שאין הברכות האמצעיות בכלל הסדר שהסדיר שמעון הפקולי, ואף על פי שבדברי הגמרא ששמעון הפקולי הסדיר "שמונה עשרה ברכות על הסדר", משמע שעל כל שמונה עשרה ברכות יש דין שצריך לאומרם על הסדר, בכל אופן אומר בעל המאור ש"אין הסדר אמור אלא על הראשונות והאחרונות, ולמהוי האמצעיות בין ראשונות לאחרונות זהו הסדר האמור בהם, אבל אמצעיות לגבי הדדי אין להם סדר ואין בהם משום מתפלל למפרע", עכ"ל בעל המאור. [אמנם הב"י (סימן קיט) פסק דמכיון והרי"ף והרמב"ם (הלכות תפילה פרק י הלכה א) והראב"ד (שהשיג על דברי בעל המאור בברכות שם) סוברים שסדר ברכות האמצעיות מעכב, לכן: "אם דילג או טעה בברכה אחת מהאמצעיות, אינו צריך לחזור אלא לראש הברכה שטעה או שדילג, ומשם ואילך יחזור על הסדר". ובמשנה ברורה שם (ס"ק טו) כתב: "על הסדר, ואפילו אם לא נזכר עד אחר כמה ברכות צריך לחזור ולומר כולן אחריה, שאם יאמר אותה

ברכה לבדה במקום שנזכר נמצא ששינה סדרן של ברכות ולא יצא י"ח) שסדר ברכות הוא מאנשי כנה"ג וסמכו סדרן על המקראות"].

נמצאנו למדים בזה כי אף שבדברי הגמרא במגילה נמנו מגילה, הלל, ק"ש ותפילה בחדא מחתא שבכולם ההלכה שהקורא למפרע לא יצא, בתפילה נאמר דין מיוחד, שההלכה שאין להתפלל למפרע לא נאמרה על כל תפילת שמונה עשרה אלא רק על ג' ברכות ראשונות וג' ברכות אחרונות.

ד.

בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סימן טז) כתב: "הנה בדבר אם פסוקי דזמרה צריכים לאומרם דוקא על הסדר, הנה לא ראיתי מפורש דבר זה. ולכאורה, דבר שלא נאמר שצריך על הסדר דוקא אין לנו מעצמנו לומר שיצטרך דוקא שיהיו על הסדר, שאלו שצריכים על הסדר הא נאמרו במגילה דף י"ז הקורא את המגילה למפרע לא יצא תנא וכן בהלל וכן בק"ש ובתפילה ומצריך קראי וכו', וממילא בדברים שלא נאמרו שהם על הסדר אף שיש לנו סדר איך לאומרם הוא רק לכתחילה ואינו בדוקא".

ומביא שם את דברי הראשונים לענין תפילה למפרע אם יש חילוק בין ברכות ראשונות ואחרונות לאמצעיות, וכתב: "עכ"פ אף שמצינו שתיקנו [בתפילה] סדר צריך להוכיח שהוא לעיכובא, ואם כן כל שכן בדברים שלא מצינו כמו פסד"ז, רק שחזינו שהן מסודרין מה לומר תחילה ומה אח"כ, שיש גם מקום לומר שגם לכתחילה לא תיקנו שיהיה קפידא שלא ישנו הסדר, אלא שהנהיגו כן כדי שלא יתראו כמחולקין.

ומסיים: "אך שיותר מסתבר שיש טעמים על מה שנהגו בסדר זה, וכן משמע ברמב"ם בפ"ז מתפילה הי"ב שכתב ושבתו חכמים למי שקורא זמירות מספר תהלים מתחילה לדוד עד סוף הספר וכבר נהגו לקרות פסוקים לפניהם ולאחריהם וכו'. ונמצא שיש טעמים על הסדר שהנהיגו, אבל מ"מ הוא רק לכתחילה ולא לעיכובא, וכשנזדמן ששכח איזה דבר יכול לאומרו אחר כך, או בעובדא שחשב בתחילה שצריך לדלג הרבה, ואחר כך קודם ישתבח רואה שיכול לומר עוד דבר, מסתבר שיכול לומר מה שקודם אף אחר כך".

ומתוך מסקנא זו הכריע האגרות משה דלא כהמשנה ברורה: "אך קצת יקשה מהמשנ"ב (סימן נא ס"ק טז) בלא נתכוין בקרא דפותח את ידיך שצריך לחזור לומר מפסוק פותח על סדר המזמור, שאם לא נזכר עד שכבר אמר מזמורים אחרים ואין לא להיות לחזור יאמר אחר התפילה, ולמה שכתבתי יכול לומר זה אחר המזמורים בלא המזמורים האחרים, וזה עדיף שיהיה גם החזרה בהברכות כיון שעיקר תהילה לדוד בשבילו נאמרה והוא עיקר הפסוקי דזמרה, מדוע שלא יהיה בהברכות. ולכן נראה שיש לעשות כדכתבתי שבנזכר אחר המזמורים ואין לו שהות לחזור יאמר אותו אחר המזמורים שהסדר אינו לעכובא, דלא כמ"ב".

ה.

עתה נברר האם בקריאת התורה סדר הקריאה מעכב, או שגם אם קרא למפרע יצא.

התוס' רי"ד על מגילה (י"ז ע"א) מבאר שהדין המוזכר בגמרא במגילה שאינו יוצא בקריאה למפרע נאמר רק ביחס לקריאת המגילה, אולם בקריאת התורה אין מעכב אם קרא למפרע. ומבואר בדברי הלבוש (או"ח סימן קלז סע' ה) שמאחר ו"א"ר יוחנן משום רבי בנאה תורה מגילה מגילה ניתנה" (בגיטין ס, א), ופרש"י שם: "מגילה, פרשה לבדה של תורה או שתים". כלומר, גם עצם נתינת פרשיות התורה היתה פרשיות פרשיות, אין הקריאה למפרע מעכבת.

והפרי החדש (או"ח סימן קמד סע' א) מביא טעם נוסף מדוע קריאה בתורה למפרע אינה מעכבת, שכתב: "דמהיכא תיתי איסורא דדוקא בק"ש ובמגילה ודכוותה דאיכא קראי לאסור וכדאיתא בפ"ב דמגילה הוא דלא יקרא למפרע, אבל בעלמא למה לא יקרא". וכעין זה מובא בקובץ מסורה (תשנ"ד חוברת ט, עמוד צו) מובא בשם הגרי"ד סולובייצ'יק: "וצריך לומר שקריאת התורה שונה מהלל ומגילה וקריאת שמע שהקורא אותם למפרע לא יצא כמבואר במגילה, דשם ילפינן מקראי דלא יצא, אבל בקריאת התורה דליכא קרא, לא איכפת לן אם קרא למפרע".

[וכעין דברי הפרי חדש, מדייק גם בגליון מהרש"א על מסכת מגילה, לענין ברכת המזון, וז"ל: "מדלא חשיב נמי ברכת המזון, משמע דבברכת המזון אין הסדר מעכב". וציין לדברי ספר דבר שמואל (אבוהב) סימן קמ"ז שבתחילת דבריו גם רצה להוכיח כן מהגמרא, אך לבסוף נטה להכריע שסדר הברכות בברכת המזון מעכב,

והוכיח כן מדברי הרא"ש במסכת ברכות, וכתב בסוף דבריו "דיש לומר דהא דלא תנא לה בברייתא היינו משום דלא תני אלא הנהו דמוכח מקראי סדרן ונוסח לשונם הוא מן התורה והכתובים (ותנא נמי תפילה בהדיהו כמו שביאר שם), או משום דתנא ושייר".

הפרי חדש מביא ראייה מדברי הגמרא במסכת סוטה (מא, א) שהמלך היה קורא בתורה במעמד הקהל "מתחילת אלה הדברים (דברים א) עד שמע ושמע והיה אם שמוע (דברים ו), עשר תעשר (דברים יד), כי תכלה לעשר (דברים כו) ופרשת המלך (דברים יז) וברכות וקללות, עד שגומר כל הפרשה". נמצא שהמלך היה קורא למפרע, כי פרשת המלך כתובה בתורה לפני "כי תכלה לעשר", ובכל זאת סדר סדר הדברים הוא קודם פרשת מעשר ואחר כך פרשת המלך.

וכתב הפרי חדש שכן נראה מדברי השו"ע או"ח (סימן קלז סע' ג) שפסק: "אם דלג פסוק אחד ולא קראו, אם הוא במנחה בשבת או בב' וה' וקרא י' פסוקים בלא פסוק המדולג אינו חוזר, ואם לאו חוזר. אבל בשבת, **אפילו דילג פסוק אחד חוזר וקורא**, ואפילו אחר שהחזיר את התורה ואמר קדיש חוזר וקורא הוא ושנים עמו [כלומר קורא עם הפסוק שדילג עוד ב' פסוקים "לפי שאין קורין בתורה פחות מג' פסוקים", מג"א וט"ז שם], ואפילו הפטיר והתפלל מוסף, חוזר וקורא" (וכן נפסק גם בשו"ע או"ח סי' רפב סע' ז). ומכך שהמדלג פסוק בקריאת התורה בשבת צריך לקרוא רק את הפסוק שדילג [וב' פסוקים עמו כנ"ל] ולא נאמר שצריך לקרוא מהפסוק שדילג ואילך על הסדר עד סוף הפרשה, מבואר שאין סדר קריאת התורה מעכב, וקריאת התורה למפרע מהני.

אלא שיש לכאורה יש סתירה לכך מדברים מפורשים בגמרא מגילה (ל, א) בענין קריאת התורה של פרשת שקלים אם חל בשבת פרשת כי תשא עצמה: "אמר ר' יצחק נפחא, קרו שיתא מן ועשית עד ויקהל, וחד קרי מכי תשא עד ועשית". והיינו שיכול להפוך את סדר קריאת פרשת כי תשא, מקודם לקרוא את הפרשה "מן ועשית", הפסוקים של העליה השנייה, עד סוף הפרשה, ולאחר מכן לקרוא את הפסוקים של העליה הראשונה, פסוקי תחילת הפרשה, שהם הפסוקים של פרשת שקלים. ומקשה הגמרא: "מתקיף לה אביי, השתא אמרי למפרע הוא דקרי". ומפרש הטורי אבן שכוונת קושית אביי היא כפשוטה, שמכיון ואין יוצאים ידי חובת קריאת התורה בקריאה דלמפרע, לכן אין לקרוא את פרשת כי תשא שלא על הסדר.

ובקובץ מסורה (שם) יישב את דברי הגמרא לפי דעת הפוסקים שיצא ידי חובה בקריאת התורה למפרע, על פי דברי הריטב"א (מגילה, שם) שמפרש שיש הלכה מיוחדת בפרשת שקלים שצריכה היכר (כמבואר בסוגיה שם), ואם יקרא כסדר אחר יהיה חסר ההיכר, ויראה שקורא הפרשה למפרע ולא מצד החובה המיוחדת של פרשת שקלים. ואם כן אדרבה משמע דבקריאה יוצא למפרע וכדברי הפוסקים.

ובספר "תהלה ליונה" על מסכת מגילה מוסיף לדייק, שכדברי הריטב"א משמע מלשון הגמרא "השתא אמרי למפרע", ומשמע דבאמת אין איסור לקרות למפרע, אלא שרק יאמרו אינשי שזו קריאה למפרע, ולא ניכר שקורין אותו לשם פרשת שקלים.

ומוסיף הגרי"ד סולובייצ'יק ומבאר שלפי דברי הטורי אבן צריך לומר: "דאע"ג דבקריאת התורה ליכא קרא, מכל מקום סברא היא דכיון דיסוד התקנה של קריאת התורה ועיקר קיומה הוא משום תלמוד תורה דרבים, אם כן פשיטא דאם קוראים את הפסוקים שלא כסדרם ואי אפשר להבין הדברים על הנכון אי אפשר לצאת בקריאה כזו, ואינו דומה להלל ומגילה וקריאת שמע דאין יסוד דינם משום תלמוד תורה, ודוקא בהני הוא דבעינן קראי דלמפרע אינו יוצא ידי חובתו". ומכל מקום מבואר בדעת הטורי אבן שבאמת אין לקרוא קריאת התורה למפרע.

נמצא שלגבי קריאת התורה למפרע נחלקו הדעות: לפי התוס' רי"ד במגילה אין הקריאה מעכבת, וכפי שביארו בטעם הדבר הלבוש והפרי חדש, וכפי שהביא הפרי חדש ראייה לשטה מדברי הגמרא בסוטה שקריאת המלך בפרשת הקהל היתה קריאה למפרע, וכפי שמבואר מההלכה שבדילג פסוק בקריאת התורה בשבת אינו צריך להשלים את הקריאה על סדר. אולם מאידך, מדברי הטורי אבן בביאור דברי הגמרא במגילה "השתא אמרי למפרע הוא דקרי", מפורש שאין יוצאים ידי חובת קריאת התורה בקריאה דלמפרע, וכפי שביאר הגרי"ד בטעם הדבר כי יסוד התקנה של קריאת התורה ועיקר קיומה הוא משום תלמוד תורה דרבים, ואם כן כשקוראים את הפסוקים שלא כסדרם ואי אפשר להבין הדברים על הנכון אי אפשר לצאת בקריאה כזו.

והנה בענין אמירת "שנים מקרא ואחד תרגום" למפרע, כתב האליה רבה (סימן רפה ס"ק א) בשם סדר היום וז"ל: "שמצינו שהקפידו חכמים שאין לעבור בסוף הפרשה ואחר כך בתחילתה, ואפילו פסוק המאוחר לקרוא אותו לפני המוקדם אינו יכול, נראה שאין הענין משום הבנה בלבד, אלא יש בו סוד". אולם בספר קצות השלחן

(סי' עב בבדי השלחן ס"ק ה) פסק שאם טעה ודילג פסוק או פרשה ונזכר אחר כך בהמשך קריאתו שיקרא במקום שנזכר ואינו צריך לחזור כסדר הקריאה. וכתב בטעם הדבר, מכיון **שלא יהיה חמור יותר העברת הפרשה מקריאת התורה** בציבור שאם דילג הש"ץ תיבה אחת בקריאתו מוציאין ס"ת וקורין ג' פסוקים ואין צריך להתחיל ממקום הדילוג ולהשלים הסדר".

אכן לפי המבואר לעיל שלגבי קריאת התורה למפרע נחלקו הדעות, גם דין קריאת שנים מקרא ואחד תרגום למפרע יהיה תלוי בדעות אלו, וכפי שכתב קצות השלחן "שלא יהיה חמור יותר העברת הפרשה מקריאת התורה", ולכן לפי הדעות שאין הקריאה מעכבת גם בשמו"ת אין הסדר מעכב. אולם לדעת הסוברים ששאיין יוצאים ידי חובת קריאת התורה בקריאה דלמפרע, וכפי שביאר הגר"ד בטעם הדבר כי יסוד התקנה של קריאת התורה ועיקר קיומה הוא משום תלמוד תורה דרבים, וכשקוראים את הפסוקים שלא כסדרם ואי אפשר להבין הדברים על הנכון אי אפשר לצאת בקריאה כזו, סברה זו שייכת גם באמירת שנים מקרא ואחד תרגום, וגם בזה יעכב הסדר.

ו.

בענין קריאת נביא למפרע.

במשנה במגילה (פרק ד משנה ד) נאמר: "מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה", ובגמרא (כד, א) איתא: "אין מדלגין מנביא לנביא, ובנביא של שנים עשר מדלג, ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו". וברש"י: "אין מדלגין מנביא לנביא, שיש כאן טירוף יותר מדאי. מסוף הספר לתחילתו, למפרע". ובחידושי הריטב"א (מגילה שם) כתב: "ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו, דהו"ל **קורא למפרע**". ובמסכת יומא (דף ע, א) כתב הריטב"א: "ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו, הפי' הנכון דאכולה קאי ואפילו **בספר אחד, מפני שהוא קורא למפרע**. ודלא כמאן דמפרש דלא קאי אלא על נביאים של שנים עשר שלא ידלג מתוך ספר זה לתחילת ספר זה".

ויש להעיר שלכאורה דברי הריטב"א נראים כסותרים זה את זה, שבקריאה **בנביא** מבואר בדבריו שאין לקרוא למפרע, ומאידך נתבאר לעיל בדבריו בביאור הגמרא בענין קריאת התורה למפרע שאין כל איסור לקרוא למפרע.

ואולי יש לומר שסובר הריטב"א שגם בקריאה בנביא ההלכה "ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו", היא רק **לכתחילה ואינה מעכבת**, והטעם הוא מפני שאין זה דרך כבוד לקרוא שלא על פי הסדר, וכמו שמבאר ערוך השלחן (או"ח סימן קמד סע' ג) בטעם הדין שאין מדלגין בנביא, וז"ל בתוך דבריו: "ולאו דוקא תחילתו וסופו, אלא העיקר לחזור לאחוריו אסור **שאין זה דרך כבוד**".

ולהלכה, בשו"ע (סימן קמד סע' א) נפסק: "אבל מנביא לנביא אין מדלגין, ובתרי עשר מדלגין מנביא לנביא, ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו". ובמג"א (ס"ק ד) כתב: "מסוף הספר, פי' לנביא של תרי עשר לא ידלג מנביא לנביא אפילו הם סמוכים זה לזה אבל בנביא אחד מדלג מסופו לתחילתו מידי דהוי אשאר נביאים (כס"מ), וצ"ע דגם בשאר נביאים אור לקרות למפרע, וכ"כ בהגמ"נ בהדיא בסוף הספר, וי"ל דס"ל להכס"מ בפ' אחד מותר לקרות למפרע". ובמשנ"ב (ס"ק ט) כתב במסקנת דבריו: "והמ"א מצדד וכן פסק בא"ר דאפילו בנביא אחד אין לדלג למפרע, ועיין בפמ"ג שמצדד דבענין אחד בנביא אחד מותר לקרות למפרע".

ז.

בענין אמירת ברכת כהנים למפרע.

בספר יסודי ישורון (מערכת נשיאת כפים עמ' לט) כתב: "בכתר כהונה על הספרי (פרשת נשא אות קל) תמה על דברי הגמרא במגילה שלא הזכירה דברכת כהנים למפרע לא יצא כמו שהזכירה הברייתא ק"ש ותפילה, ודעתו דלמפרע לא יצא, שהרי מקובל כפי מדרשות ואגדות לבאים בסוד ה' ממהות ברכת כהנים בצירופי האותיות והשמות הקדושים (זהר נשא, רבנו בחיי שם) **ולכן אין להפוך הסדר**".

ומוסיף בספר יסודי ישורון ומציין לדברי התוספתא במנחות פ"ו שהסדר מעכב. אמנם בדברי התוספתא (פרק ו הלכה יב) איתא: "ר' שמעון בן אלעזר אומר כהנים ולויים וישראל מעכבין את הקרבן, **ברכת כהנים מעכבת זו את זו**". ולכאורה נראה שלא מוכרח מכך **שסדר הברכות מעכב בברכת כהנים**, ויתכן שהכוונה רק שצריך לומר את כל הברכות, והתוספתא לא מתייחסת לענין סדר הברכות האם הוא מעכב או לא.

אולם נראה שהוכחת היסודי ישורון מדברי התוספתא נכונה, שכן נראה מדברי הגמרא בראש השנה (לד, ב) "**תקיעות וברכות של ראש השנה** ושל יום הכפורים **מעכבות**" [היינו של מוסף שיש בו מלכיות וזכרונות ושופרות, וכן של יוה"כ של יובל שאומרים בו ג"כ מלכיות וזכרונות ושופרות], מאי טעמא אמר רבה אמר הקב"ה אימרו לפני בראש השנה מלכיות וזכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבא לפני זכרונכם לטובה, ובמה בשופר". וכן נפסק בשו"ע (או"ח סימן תקצג סע' א-ב) "ברכות של ראש השנה ויום הכפורים מעכבות זו את זו, שאם אינו יודע כולם לא יאמר מה שיודע מהם, אלא לא יאמר כלום. וכן תקיעות מעכבות זו את זו". ובמשנה ברורה שם (ס"ק ב) כתב בתוך דבריו: "דאפילו רק ברכה אחת מן הי"ח אם דילג קי"ל לעיל בסימן קי"ט ס"ג דצריך לחזור ולומר כולן כסדר שניתקנו, ואם לאו אינו יוצא בזה ידי תפלה, **וכל שכן בזה**".

ומבואר בזה, שבברכות בתפילת מוסף של ראש השנה יש דין שמעכבות זו את זו, שפירושו בשני מובנים: א. שאם אינו יודע כולם לא יאמר מה שיודע מהם, אלא לא יאמר כלום. ב. שאם שינה מסדר הברכות, כגון שאמר זכרונות לפני מלכיות, **סדר הברכות מעכב ועליו לחזור**, וכמו בתפילה.

והנה בדברי התוספתא שהביא היסודי ישורון, לאחר שנאמר "ברכות כהנים מעכבות זו את זו", נאמר: "ברכות של ראש השנה מעכבות זו את זו, ברכות מעכבות זו את זו, תקיעות מעכבות זו את זו ברכות ותקיעות מעכבות זו את זו הלל ושבח ותפלה מעכבות זו את זו", ואם כן כמו שההלכה שברכות ותקיעות והלל ותפילה מעכבות זו את זו, פירושו גם ביחס לסדר הברכות שמעכב, שבקריאתם למפרע לא יצא, כך גם לגבי ברכת כהנים, וכהוכחת היסודי ישורון. [ויש להעיר שבסוגיית הגמרא בראש השנה לא ציין בעל מסורת הש"ס שדברי הגמרא תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים מעכבות הם מדברי התוספתא במנחות, וצ"ע].

אולם לאור כל המבואר לעיל בענין קריאת שמע וקריאת מגילה ותפילה למפרע, נראה שלגבי ברכת כהנים אין סדר הברכות מעכב ויכול גם לאומרה למפרע. שכן לכאורה אפשר לדון ולהתייחס בשלשה דרכים לאמירת פסוקי ברכת כהנים: א. זהו דין מחודש של קריאה. ב. יש להם דין קריאת התורה. ג. דינם כתפילה.

ומעתה אם נאמר כפי הדרך הראשונה, שיש להם דין מחודש של קריאה בפני עצמם, שייך לומר כסברת הפרי חדש שהבאנו לעיל "דמהיכא תיתי איסורא, דדוקא בק"ש ובמגילה ודכוותה דאיכא קראי לאסור וכדאיאתא בפ"ב דמגילה הוא דלא יקרא למפרע, אבל בעלמא למה לא יקרא", והיינו כיון שלא נתרבה במפורש מפסוקים שהסדר מעכב בברכת כהנים, מדוע שנחדש דינים מעצמינו לומר שקריאת ברכת כהנים למפרע מעכבת.

ואם נדון את ברכת כהנים כקריאה בתורה, הרי הבאנו לעיל הכרעת השו"ע והפוסקים שבקריאת התורה הסדר לא מעכב.

וגם אם נאמר כפי הדרך השלישית, שיש לברכת כהנים דין כתפילה, אזי אם הכוונה לתפילה כפסוקי דזמרה, הרי שבפסוקי דזמרה אין הסדר מעכב. ואם נאמר שברכת כהנים היא כתפילת שמונה עשרה, הלא הטעם שהסדר מעכב בתפילת שמונה עשרה נתבאר בדברי המדרש שהביא ערוך השלחן הוא מכיון שתוקנו על ידי חז"ל בסדר מסויים ולכן חוב לשמור על סדר זה, אך בברכת כהנים מהיכי תיתי לומר זאת ומנין שיש ענין לעיכובא בסדר מסויים.

ומה גם, שאם נדון את ברכת כהנים כדין תפילת שמונה עשרה הרי מסתבר דהיינו כברכות אמצעיות שהרי ברכת כהנים כלולה בתוך התפילה, והרי כמו שנתבאר, הדבר תלוי במחלוקת הפוסקים אם סדר הברכות האמצעיות בשמונה עשרה מעכב או רק סדר ג' הברכות הראשונות והאחרונות, ושם הטעם כיון שנתקנו לפי סדר מסויים, וכמו שהביא ערוך השלחן מדברי המדרש, אך כאן בברכת כהנים מנ"ל שתעכב. ואף שהיה מקום לומר שמאחר ומקום ברכת כהנים בתפילת שמונה עשרה הוא בג' ברכות אחרונות, שבהם לכולי עלמא הסדר מעכב, ואם כן גם בברכת כהנים הסדר מעכב, זה אינו, כי הרי ההלכה היא שאם המשיך הש"ץ "שים שלום" וסיים הברכה אין חוזרים ונושאים כפים, כדברי המאירי במסכת מגילה (כ"ד ע"ב ד"ה הרבה דברים) שכתב: "פירשו הגאונים שש"ץ ששכח ולא אמר ברכת כהנים ולא אמר ברכת כהנים בתפילה אם לא השלים את הברכה חוזר וסודרה ואם השלים את הברכה אינו חוזר ואף בזמן שיש שם נשיאות כפים", ואם כן מבואר ששונה דין ברכת כהנים מדין ג' ברכות אחרונות מאחר וברכת כהנים אינה מעכבת ואין צריך לחזור ולשאת כפים.

ואכן לפי חידושו של העמק ברכה שהבאנו בתחילת דברינו, שאמנם הקורא מגילה למפרע לא יצא, מכל מקום קריאתו נחשבת **כשיחה** בענייני קריאת המגילה ואין צריך לחזור ולברך, יש לומר כך גם בהלכות ברכת כהנים, בה חלקי הברכה חשובים מענין הברכה, וגם אם אמרם שלא כסדר בודאי ובודאי שאין צריך לחזור ולברך ברכת "לברך את עמו ישראל באהבה".

ומה שהיה נראה מדברי התוספתא במנחות שהכוונה "ברכות כהנים מעכבות זו את זו" ביחס לסדר שמעכב וכפי שהמשך התוספתא "ברכות של ראש השנה מעכבות זו את זו" פירושו ביחס גם **לסדר הברכות שמעכב**. יש לחלק ולומר, שדין זה שאם שינה מסדר הברכות, כגון שאמר זכרונות לפני מלכויות, **סדר הברכות מעכב ועליו לחזור**, וכמו בתפילה, נלמד **מדברי הגמרא בראש השנה**. אולם בדברי התוספתא לא מדובר בענין **סדר הברכות שמעכבות זו את זו**, אולם רק בענין זה שצריך לומר את **כל הברכות**. ואם כן, שוב גם מה שנאמר בתוספתא "ברכות כהנים מעכבות זו את זו" פירושו רק שצריך לומר את **כל** הברכות, והתוספתא לא מתייחסת לענין **סדר** הברכות האם הוא מעכב או לא.

אך יש להעיר על פי מה שכתב בספר אמת ליעקב (פרשת כי תבוא) בענין קריאת פרשת ביכורים, שאין להפסיק באמצע הפסוקים בגלל ההלכה ש"כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה" (תענית כז, ב). ולפי זה גם בברכת כהנים, אם לא יאמר לפי הסדר הנאמר בתורה [שיחליף סדר **המילים**], הוי בכלל "כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה", וצ"ע.